

ius et Origenem recenset inter Patres à suis Protestantibus accusatos hujus *erroris*, admissi nempe cultus angelorum, neque aliam evadendi viam invenit nisi tanquam spurium traducere locum qui ipsi adversatur. Quod quidem mirum est in tantâ criticæ luce. (Car. Aug. Theoph. Keilii Opuscula academica edita à Jo. David Goldhorn Lips. 1821, sectione poster. cap. 3, sec. 2, de *Angelis bonis eorumque cultu*. Confer pag. 550, seqq.; demùm p. 560, cum retulisset Origenis testimonium ex Homil. 1 in Ezech.: *Veni, angele*, etc., quòcumque se vertit ut ejus vim eludat, confugit et ipse ad rhetoricam apostrophè, postea verò concludit: « Equis tandem sibi persuadeat, hæc ab Origene scribi potuisse? » Tanta est vis anticipatorum judiciorum et spiritus sectæ!

Sed neque Theodoretus adversatur cultui Angelorum, cum non perstringat nisi eos qui Angelos habebant velut præcipuos rerum nostrarum curatores, delatoresque nostrarum precum, quasi Deus vel Ignoraret preces nostras, vel obsequia nostra ad se immediatè deferrî nollet, ut ex adductis ejus verbis manifestum sit. Id ipsum dicatur de Patribus reliquis, quorum testimonia expendit Petavius, lib. 2 de *Angelis*, capp. 9 et 10, ubi etiam egregiè ostendit Theodoretum cum cæteris Patribus consentire circa Angelorum cultum et invocationem; tum de Incarn. l. 14, cap. 14, seqq.

Ad tertiam: Distinguo. Non autem *coli* in sensu ethnicorum adversus quos Patres agebant, concedo; in sensu catholico, nego. Ut enim monuimus, nondùm determinatâ *technologie* seu vocabulorum vi, videntur interdùm veteres omnem cultum angelorum et sanctorum rejicere, dum negant *colendos* eos esse, *adorandos*, *venerandos*, etc. At his vocibus utebantur ad excludendos angelos et sanctos à supremo patriæ cultu, qui profectò uni Deo debetur. His enim vocibus utebantur ethnici, qui nullam inter cultum supremum et inferiorem distinctionem agnoscebant. Aliis autem verbis catholicam de sanctorum cultu doctrinam designabant, dum profitebantur eos *diligere*, *honorare*, *charitate et dilectione* cum iis conjungi, aliaque ejusmodi. Factis demùm publicis, festorum scilicet celebratione in martyrum honorem, monumentorum erectione, invocatione, aliisque superiùs commemoratis quid sentirent satis ostendebant. Hæc igitur æquivocatione sublatâ, corruunt quæ magnâ diligentia et vano apparatu adversus nos collegerunt Protestantes, inter quos de-

mum in scenam prodit Keilius, qui non veteret tristissima testimonia congerere, utseriò ostendat « fuisse constantem Ecclesiæ antiquioris doctrinam, neminem præter unum « Deum religioso cultu esse prosequendum. » Loc. cit. p. 550, ubi plura testimonia congerit à Bellarmino, Petavio, Nat. Alex., Trombellio aliisque jamdiù disjecta; attamen perinde ac si ineluctabile argumentum adversus catholicam doctrinam opponeret, triumphum canit. Cæterum vix ullum ex tot quæ affert, testimoniis Græcorum ac Latinorum Patrum est, quod scopum attingat quem sibi auctor proposuit. Non aliud siquidem omnia illa testimonia evincunt, nisi quod Catholici omnes ultrò profitentur, nulli creaturæ deferendos esse honores divinos. Omitto malam ejusdem fidem in diversis auctoritatibus proferendis. Atque ita quidem Protestantes sec. 19 catholicam doctrinam impugnant!

Ad quartam: Distinguo: Id est, non propter solam religionem, sed etiam, imò potissimum propter imitationem, concedo; propter solam imitationem, nego. Constituto enim principio de honore sanctis debito, ut à concionatoribus fit, inculcabant Patres potiorem obsequii nostri partem collocandam esse in imitatione virtutum quas sancti exercuerunt, « ut imitari « non pigeat, quod celebrare delectat. » Quæ Augustini verba sunt, et cultum supponunt, non autem excludunt, cum loquatur de *solemnitatibus* martyrum.

Ad quintam, concedimus sanctos mortuos eodem cultus genere honorandos, quo sanctos vivos colimus, « sed illos (mortuos) tantò « devotiùs, quantò securiùs post certamina « superata, » ut idem loquitur Augustinus, lib. 20 cont. Faustum Man. c. 21 ed. Maur. Sed et hic præstat animadvertere, S. Augustinum, quem contendunt adversarii detraxisse sanctorum cultui eò quòd passim scribat sanctos nos tantùm amare ac dilectione prosequi, aut non in alio quàm in dilectione et amore consistere cultum quem eis deferimus; præstat, inquam, animadvertere eadem prorsus ratione eum esse locutum cum ageret de cultu ipsius Dei. « Quid autem, ait, est pietas, « nisi Dei cultus? et unde ille colitur nisi *charitate?* » epist. 167, n. 11, et alibi. « Porrò, « inquit, pietas cultus Dei est, nec colitur ille « nisi amando, » ep. 140, n. 45. Quis autem propterea inde inferat cultum propriè dictum S. doctorem Deo denegasse? Quòd si diverso ritu et apparatu sanctos vivos honoramus

ideò est, quia ita exposcit sanctorum humilitas, et quia plerùmque vera eorum sanctitas nos latet. Iisdem interdùm honoribus sanctos vivos coli quibus veneramur sanctos vitæ functos, non uno exemplo ostendi posset. Satis sit illud adducere quod Theodoretus, lib. 5 Hist. Eccl. cap. 34, ed. Vales., refert de S. Joanne Chrysostomo ab exilio revocato, cui *universi cereas faces præferentes* obviàm venerunt τὰς ἐκ κηροῦ λαμπάδας προβάπτοντες.

Ad sextam: Distinguo: Profitentur se Deum in sanctis colere et laudare utpote auctorem donorum omnium quibus sancti ditati sunt, concedo; ad excludendum honorem sanctis debitum, nego. Honorem servorum in Dominum demùm terminare et nos profitemur; verùm hoc non impedit quominus sanctos in se colamus, quos ita Deus ipse honorificare dignatus est. Cum enim honor et cultus ex dietis sit testificatio illius excellentiæ, quam in aliquo deprehendimus, hoc ipso patet sanctos dignos cultu esse, qui propriâ excellentiâ donantur.

Ad septimam: Distinguo: Patres non usurpârunt ante S. Augustinum voces *latriæ* et *dulciæ* ad duplex cultus genus distinguendum, tr. vel concedo; ignorârunt cultus ipsius distinctionem, nego. Etenim ex unâ parte certum est Patres angelos et sanctos coluisse, ut omnia documenta evincunt superiùs adducta; ex alterâ autem pariter est manifestum, Patres cultum supremum angelis aut sanctis minimè detulisse: alioquin turpissimo idololatriæ crimine se commaculassent, quod vel suspicari de tot sanctissimis viris nefas est. Quare sequitur necessariò Patres intrinsecam ejusmodi cultus distinctionem agnovisse, etsi aliis vocibus eam designaverint. Sanè Origenes declarat « repurgatis cum significatione « illius vocis, *colere*, tum ejus, qui colit, officii » posse angelis cultum tribui. Demùm S. Augustinus, aliique catholicæ doctrinæ defensores, non solum discrimen attulerunt, ac certa discriminis argumenta inter utrumque cultum, sed voces ipsas *latriæ* ac *dulciæ* usurpârunt. Hæc ratione retulerunt ethnicorum et Manichæorum accusationes, quibus illi Catholicos impetebant, quòd, rejectis numinibus, suos martyres substituisent. Confer S. Hieron. cont. Vigil. n. 5, ubi stultum hæc Protestantium præformatorem interregat: « Quis enim, ô insanum caput, aliquando « martyres adoravit? Quis hominem putavit « Deum? » Tum S. August., qui lib. 8 de Civ. cap. 27, sic loquitur: « Nec tamen nos eis-

dem martyribus templa, sacerdotia, sacra et sacrificia constituimus: quoniam non ipsi, sed Deus eorum nobis est Deus. Honoramus « sanè memorias eorum tanquam sanctorum « hominum Dei, qui usque ad mortem corporum suorum pro veritate certârunt.... Quis « autem audivit aliquando fidelium stantem « sacerdotem ad altare etiam super sanctum « corpus martyris ad Dei honorem cultumque « constructum, dicere in precibus: Offero tibi « sacrificium, Petre, vel Paule, vel Cypriane? » etc. Eadem ferè repetit lib. 20 adv. Faustum, c. 21, et ep. 44.

CAPÛT III.

De sanctorum invocatione.

Controversiâ quæ agitur inter Catholicos et Protestantes circa sanctorum invocationem non respicit hujus invocationis necessitatem; omnes enim Catholici fatentur ad salutem absolutè necessariam non esse sanctorum invocationem (1). In eo igitur totus versatur controversiæ cardo, an sanctorum invocatio *licita* ac *utilis* sit, uti declarat concilium Tridentinum adversus heterodoxos, qui in Ecclesiam insurrexerunt, ac si ipsa rem superstitiosam, Deo et Christo injuriosam, imò et idololatricam permitteret et approbaret.

PROPOSITIO PRIMA. — *Licita ac utilis est sanctorum invocatio, quod ex sacris litteris imprimis evincitur.*

Ad fidem catholicam spectat hæc veritas, quam Tridentina synodus sess. 25, declarat, dum præcipit episcopis fideles docere, « sanctos, unâ cum Christo regnantes orationes « suas pro hominibus Deo offerre; *bonum* atque *utile* esse suppliciter eos invocare; et « ob beneficia impetranda à Deo per Filium ejus « Jesum Christum Dominum nostrum, qui « solus noster Redemptor et Salvator est, ad « eorum orationes, opem auxiliumque confugere. » Ex quibus verbis discimus 1° invocationem sanctorum bonam ac utilem esse. 2° Opem et beneficia non à sanctis, sed à Deo ad eorum intercessionem expectanda esse. 3° Orationes et intercessionem sanctorum inniti meritis Christi Jesu, qui solus noster Redemptor et Salvator est, ac propterea solus Mediator propriè dictus, qui talis nempe sit tum naturâ, tum officio ac nitatur, propriis meritis.

(1) In se scilicet spectata. Fieri enim potest ut quis teneatur ex Ecclesiæ præcepto sanctos invocare, ut ii qui sacra faciunt, et qui ad horas canonicas persolvendas adstricti sunt, etc.

Sancti enim improprie tantum, ac secundarii, mediatores sunt, qui nihil nisi per Christi merita nobis comparare atque obtinere possunt. 4° Demum discimus invocationem sanctorum habendam esse ad instar dominiculi cujusdam, quo facilius impetremus ipsorum intercessione opem quam à Deo per Christi merita efflagitamus.

Hoc autem sensu licitam, bonam ac utilem esse sanctorum invocationem, sacrae litterae in primis ostendunt, quae duplex nobis suppeditant argumentum ineluctabile ad causam catholicam tuendam, alterum in invocatione viventium, alterum in intercessione angelorum et sanctorum.

Passim enim legimus viventes se commendasse orationibus viventium; ergo possumus nos orationibus sanctorum qui cum Deo et Christo regnant commendare, seu pia ac licita est sanctorum invocatio. Antecedens vix probatione indiget; Apostolus enim in omnibus ferè Epistolis fidelium precibus se commendat; Rom. 15, 30: *Obsecro, scribit, vos, fratres, per D. N. J. C. et per charitatem sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum.* Ephes. 6, 18: *Vigilantes, inquit, in omni instantia, et obsecratione pro omnibus sanctis.* 1 Thess. 5, 25: *Fratres, orate pro nobis, et alibi passim.* Consequentia verò ex se profluit; nulla enim ratio assignari potest, quare bonum, licitum ac utile sit ad orationes viventium confugere; inutile verò, malum et illicitum sit censendum confugere ad orationes eorum qui in caelis sunt; quare invocatio viventium non derogat divinae benignitati, nec ullà per eam injurià afficiatur Christus Jesus mediator et salvator noster, invocatio autem sanctorum cum Deo regnantium derogat divinae bonitati et Christo sit injuriosa. Quòd si excipiant, sanctos ignorare preces ac vota nostra, quae quidem unica exceptio est quae fieri posset, reponimus ex eadem divina revelatione nobis constare, saltem Deo manifestante, Angelis et sanctis ea innotescere; alioquin quomodo Angeli super peccatore poenitentiam agente gaudere possent, ut Christus Luc. 15, testatur? Quomodo preces nostras Deo possent offerre (Tob. 12, 12; Apocaj. 8, 3), nisi viventium preces et cordis vota, Deo ipsis manifestante, cognoscerent? Quaquaversum igitur spectetur ejusmodi argumentum, tanta ejus est vis, ut nunquam Protestantes se ab eo possint expedire. Bellarmin. de Beat. et Canon. sanct. lib. 1, c. 21, rectè

admonet: « Et hoc argumentum adversarii nunquam solvere potuerunt. » Vide etiam P. Viti Erbermanni S. J. in hunc locum Bellarmini vindicias adversus Amesium.

Alterum argumentum quod sacrae litterae pro sanctorum invocatione praebent, in istorum intercessione consistit; intercessio enim et invocatio sunt relativae, quarum priori posità, altera ponatur necesse est: siquidem intelligi nequit, quomodo sancti pro nobis intercedere possint, dona ac beneficia impetrare, nos autem nequeamus eorum intercessionem implorare et exposcere. Jam verò de sanctorum intercessione passim sacrae litterae loquuntur. Nam Zachar. 1, 12, ita angelus pro populo Israelitico Deum deprecatur: *Dominè exercituum, usquequò non misereberis Jerusalem et urbem Juda quibus iratus es?* Eundem porrò angelum id impetrasse pro quo Deum exoraverat patet ex verbis proximè sequentibus: *Et respondit Dominus angelo, qui loquebatur in me verba bona, verba consolatoria; ac paulò post: Propterea hæc dicit Dominus: Revertar ad Jerusalem in misericordiis; domus mea edificabitur in eà.* Angelum quoque pro ejusdem populi reditu Deum orasse ex Daniele, c. 10, discimus, illius partes adjuvante Michaelè uno ex principibus, dum princeps Persarum utriusque obsisteret, et quod optabat obtinuisse. Exinde patet quænam sollicitudo angelorum fuerit, ut pro suo quisque populo deprecaretur.

Non minùs clara sunt quae in Scripturis habentur circa sanctorum vità functorum intercessionem; ex libro enim 2 Mach. 15, 12, seqq., edocemur tum Oniam tum Jeremiam vità jam functos curasse Judæorum res, eos adjuvisse, et dato Judæ aureo gladio à Jeremià promissam fuisse victoriam; edocemur præterea utrumque orasse pro populo Judæorum, et hæc de causâ Jeremiam ab Onià fratrum amatorem appellatum fuisse. Prælii autem faustissimus exitus illorum impetrationem comprobavit ac « dignum fide somnium. » Quare meritò Grotius locum istum commentariis illustrans scripsit: « Erat hæc Judæorum, si non omnium, certè plerorumque opinio, animos exutos corporibus non omnem perdere eorum, quos hic reliquere memoriam curamque, quin et preces eos ad Deum fundere pro populo, et iis quos charos habuere » (1). In

(1) Tom. 6 Crit. sacr., in ejus rei confirmationem profert auctoritatem Josephi Flavii, à quo inducitur Abraham alloquens filium suum Isaacum jamjam immolandum:

« Ubi autem Deus cum precibus et sacro

novo autem fœdere B. Petrus haud obscure pollicetur se post mortem intercessurum pro fidelibus apud Deum scribens: « *Dabo autem operam et frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis,* » 2 Pet. 1, 15; quæ quidem verba non secus ac illa, quæ in Apoc. 5, 8, leguntur de viginti quatuor senioribus, « *qui procidebant coram Agno habentes singuli... phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum,* » de verà intercessione veteres plerique omnes interpretati sunt.

Difficultates. — I. Obj. 1° ex Apostolo ad Tim. 1, 2, 5: *Unus est mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus.* Ergo Christo unico mediatori nostro injuriam irrogat qui præter ipsum alium invocat. 2° Nec minor injuria Deo ipsi inferitur ab eo qui ad sanctorum patrocinium confugit; nam sicut in unum Deum credere, ita unum Deum invocare debemus dicente eodem Apostolo, Rom. 10, 14: *Quomodo invocabunt in quem non crediderunt?* 3° Sanè Deum et quidem solum esse invocandum constanter Scripturæ inculcant; sic 1 Paral. 16, 8, et Ps. 104, 1, legitur: *Confitemini Domino, et invocate nomen ejus.* Eadem igitur ratione invocandum est nomen Domini, quæ confitenda ejus omnipotentia ac bonitas; quis porrò neget has proprietates soli Deo competere? Ergo.

Resp. ad primam: Distinguo: Unus est mediator primarius, concedo; secundarius, nego. Responsio patet ex iis quæ præmissimus circa naturam et officium mediationis Christi respectu mediationis angelorum et sanctorum, quæ in primariâ illâ fundatur. Alioquin non minor injuria irrogaretur Christo per invocationem viventium, quæ tamen toties in Scripturis commendatur, et ad quam confugit, ut vidimus, idem Apostolus, etsi unum prædicet Christum Jesum Dei et hominum mediatorem.

Ad secundam: Nego. Ad prob. autem, distinguo: Sicut in unum Deum credere, ita unum Deum invocare debemus invocatione, quæ fidei professionem includat et supremum in res omnes dominium, concedo; invocatione, quæ in solâ intercessione consistat, nego. Ludunt propterea in ambiguo, dum Protestantes hæc nobis opponunt ad excludendam sanctorum invocationem. Duplex enim distinguitur invocationis genus, aliud proprium divinitatis,

« *dimissam animam tuam suscepit et apud se locaverit, tu mihi id eris ejus præcipue causa te educavi, adjutor et senectutis solacium, Deum mihi pro te exhibens.* »

quo ipsam cognoscimus ut fontem bonorum omnium; aliud intercessionis, quæ auxilium tantum et præsidium quærimus ad facilius obtinendum quod à Deo poscimus et ab eo expectamus. Aliâ sanè ratione beneficium et opem à principe efflagitamus, aliâ autem ab aulico, dum ejus patrocinium et officium interponimus apud principem. Confer S. Th. 2-2, q. 85, a. 4: « *Oratio, ait, porrigitur alicui dupliciter. Uno modo quasi per ipsum implenda. Alio modo sicut per ipsum impetranda. Primo quidem modo soli Deo orationem porrigimus, quia omnes orationes nostræ ordinari debent ad gratiam et gloriam consequendam, quæ solus Deus dat, secundum illud ps. 85: Gratiam et gloriam dabit Dominus.* Sed secundario modo orationem porrigimus sanctis angelis, et hominibus, non ut per eos Deus nostras petitiones cognoscat, sed ut eorum precibus et meritis orationes nostræ sortiantur effectum... et hoc etiam patet ex ipso modo quo Ecclesia utitur in orando. Nam à sanctâ Trinitate petimus ut nostri miseretur: ab aliis autem sanctis quibuscumque petimus, ut orent pro nobis. » Quam clara hæc sunt et rectæ rationi consentanea! Attamen Fell episcopus Oxoniensis, ut mox videbimus, absolutè pronuntiat: *Deos qui rogat, ille facit.* Verum quæri posset à Fell, num in Britannia reus fieret læsæ majestatis, qui intercessionem alicujus ministri apud regem interponeret ad aliquod officium obtinendum?

Ad tertiam: Distinguo: Sensu jam exposito, concedo; aliàs nego. Responsio patet ex modò dictis; in eadem enim incidunt adversarii vocis ambiguitatem.

II. Obj.: Scripturæ nos docent omnem fiduciam in Deo ejusque Christo esse collocandam; ad Deum confugiendum nobis esse in necessitatibus nostris, non autem ad sanctos; Nam 1° Christus apostolos, Matth. 6, 9; Luc. 11, 2 sic orare docet: *Pater noster, etc.*; et Joan. 16, 25, ita rursum eos alloquitur: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis, et alibi sæpè; hinc Paulus, Hebr. 4, 16: Adeamus, inquit, cum fiducia ad thronum gratiæ, ut misericordiam consequamur.* 2° Nullum propterea extat in sacris litteris mandatum aut exemplum invocationis sanctorum; 3° quin potiùs Jer. 17, 5: *Maledictus, dicitur, homo qui confidit in homine.* Ergo.

Resp.: Distinguo: Quæ tamen optimè consistit cum invocatione sanctorum, concedo, quæ cum eâ consistere nequeat, nego. Etenim nisi

hæc simul conciliari possent, sequeretur neque ad viventium preces nos confugere posse, quod tamen adversarii non contendunt. Tota igitur fiducia nostra in Deo collocanda est; ad ipsum est recurrendum in necessitatibus quibus urgemur. Nec alius unquam fuit Ecclesiæ catholicae sensus, quæ orationes suas ad Deum fundit, ut quod poscit ab eo obtineat tanquam honorum omnium fonte ac largitore (1). Nunquam sanctos agnovit tanquam gratiarum et donorum dominos et arbitros, ut eam calumniantur hæretici, nec eos proinde deos facit (2). Quod si sanctorum patrocinium implorat ac interponit apud Deum ad facilius obtinendum quod postulat, id absque detrimento illius fiduciæ quam in Deo collocat, facere consuevit. Cæterum ipsa didicit quandoque Deum ad sanctorum intercessionem concedere, quæ ob demerita nostra nullo modo largiretur. Nisi ad Jobi intercessionem placari Deus voluit amicis ejus. Ad preces Abraham sanitatem restituit Abimelech, uxori ejus et ancillis; ad orationem Moysis victoriam populo Israelitico contulit pugnanti adversus Amalech, ut innumera alia exempla præteream, quibus referta est Scriptura. Adde orationes quibus sanctorum opem imploramus ad Deum demum referri, cum sanctos non exoremus nisi ut ipsi nobis per Christi merita à Deo impetrent quod ab ipso postulamus. Tali autem invocatione magis nostra in Deo fiducia firmatur.

Ad primam prob. distinguo: Et hæc aliaque his similia evincunt nos posse ad Deum immediatè recurrere, concedo; excludunt sanctorum invocationem, nego. Nempe tum hæc

(1) Reipsa Ecclesia, ut patet ex publicâ liturgiâ, semper ad Deum dirigit orationes suas etiam cum opem seu intercessionem alicujus sancti efflagitat, ex. gr.: *Concede, quæsumus, omnipotens Deus; præsta, quæsumus, ut intercedente, etc.*, et quidem per merita Christi, semper concludens easdem orationes usitatâ formulâ per D. N. J. C.; vel per Christum D. N. Huic praxi congruit decretum concilii Trid. sess. 25, quo constat ipsos sanctos supplicare, et omnia impetrare. « Per Christum, qui solus noster Redemptor et Salvator est. »

Confer Bossuetium de Professoribus Confess. Augustanæ ad repetendam unitatem catholicam disponendis, p. 2, c. 3, art. 1, et alibi.

(2) Sic in Apolog. Confess. August. art. 21 de invocato sanctorum p. 224, seqq.: « Quidam planè tribuunt divinitatem sanctis, videlicet quod tacitas cogitationes mentium in nobis cernant; » additur ibid. præterea: « Faciunt (Catholici) ex sanctis mediatores redemptionis; » superius retulimus verba Felli. At hæc omnia totidem calumniæ sunt à quibus longè distat Catholicorum doctrina.

tum alia ejusmodi testimonia quæ congerere solent adversarii dum catholicam doctrinam impugnant ad rem præsentem minimè spectant, cum nullo modo quæstionem hanc attingant. Neque enim Catholici negant posse quemlibet pro lubito Deum ipsum adire ac rogare; sed quæstio in eo versatur num licitum ac utile sit sanctos præterea invocare ut nos adjuvent orationibus suis apud Deum. Porrò in adductis locis de hæc quæstione ne verbum quidem, nec magis ea excludunt invocationem sanctorum cum Christo regnantium, quam invocationem in terris degentium, admissam tamen ab adversariis. Ad orationem dominicam speciatim quod attinet, rectè observat Bellarminus Christum cum docuit Apostolos orare, non de eo, qui orandus est, sed de *rebus quæ petendæ sunt* admonere discipulos voluisse. Satis enim constabat Deum esse orandum, et solum etiam Deum, cum Auctor donorum fuerit; sed de modo orandi seu de *petendis rebus* Apostoli ambigebant, cum dicerent apud Luc., l. c.: *Doce nos orare.*

Ad secundam: Distinguo: Nullum extat mandatum, quia de re liberâ agitur, concedo; nullum extat exemplum, nego. Plura enim exempla ex Scripturis adduximus.

Ad tertiam: Distinguo: *Et à Domino recedit cor ejus*, ut ibid. subditur, concedo; ut majori cum fiduciâ Deum adeat, ut in casu nostro, nego. Jeremias enim in adducto testimonio comminatur maledictionem in eum qui Deum prorsus deserens in homine tantummodò fidit, ut ex recitatis ejus verbis liquet.

PROPOSITIO II. — *Eadem veritas ex traditione et Ecclesiæ praxi ostenditur.*

Angelos et sanctos vitâ functos pro nobis intercedere, adeoque piâ utilemque esse illorum invocationem, traditio antiquissima nos docet ac perpetuus Ecclesiæ usus. Ut enim omittamus concilia œcumenica Chalcedonensæ, Constantinopolitanum III, et Nicænum II, nec non Sacramentaria Leonianum, Gelasianum, Missalia Gothicum et Francicum, quæ sunt totidem certissima documenta praxis Ecclesiæ universalis sec. V et VI circa sanctorum invocationem, testes habemus antiquissimos istius pii catholici usûs.

Ac primò quidem hujus fidei testem appellamus Origenem, qui lib. 8 contra Celsum loquens de angelis et animabus cum Deo regnantibus ait: « Adjuvant eos, qui summum Deum colere volunt, illum eis conciliant,

suas illorum precibus adjungunt preces, simul cum eis postulant. » Sed non minùs luculentum catholicæ doctrinæ circa invocationem sanctorum suppeditat idem Origenes in lib. de Oratione, ubi scribit: « Obsecratio et postulatio et gratiarum actio non absurdè potest et sanctis offerri: harumque duarum, postulatio, inquam, et gratiarum actio, non sanctis modò, sed et hominibus; obsecratio verò sanctis tantum, si quis Paulus aut Petrus inveniatur, ut adjuvent nos, dignosque efficiant, qui fruamur concessâ ipsis remittendorum peccatorum potestate... Quod si hominibus sanctis illæ preces offerendæ sunt, quantum magis Christo, etc.? Sibi propterea constans sic Hom. 1 in Ezech. n. 7, angelum suum invocat: « Veni, angele, suscipe sermone conversum ab errore pristino » (1). Et hæc ex Origene seculi III scriptore attulisse sufficiat (2).

Verùm non minùs clara sunt, quæ in rem nostram eodem seculo scribit S. Cyprianus ad Cornelium: « Memores nostri invicem simus... utrobique pro nobis semper oremus... et si quis istinc nostram prior divinæ dignationis celeritate præcesserit, perseveret apud Dominum nostra dilectio, pro fratribus et sororibus nostris apud misericordiam Patris non cæset oratio » (3). Et ipse pariter in praxim

(1) Hic est locus ad quem eludendum mirè se torquet Keil et omnes vias frustra tentat evadendi, ac modò recurrit cum Dallæo ad apostrophem rhetoricam, modò ad contradictionem in quam Origenes incurreret si hæc ita se haberent, modò denique ad ejus loci obscuritatem, etc.

(2) Confer Hom. 26 in Num. n. 6, ubi scribit: *Quis enim dubitat quod sancti quique Patrum, et orationibus nos juvent?* ed. cit. t. 3, p. 373. Hæc omnia Keilius silentio præterit utpote nimis sibi molesta.

(3) Ep. 57, edit. Maur. Quem quidem locum sic exponit Fellus editor Oxoniensis: « Sensus videtur esse, alterutro ex nobis obeunte, sive ego, qui Carthagini præsum, sive tu, qui Romæ præsides, superstes fuerit ejus, cui in vivis diutius esse contigerit, pro utraque Ecclesiâ perseveret, et supersit apud Deum oratio; » deinde pergit: « Interim minimè dubitamus, animas cælo receptas precibus Deum Opt. Max. sollicitare ut in terris agentium misereatur: sed non inde conficitur, preces ad sanctos fundi debere. Deos, qui rogat, ille facit. » Ast hoc est pervertere sensum auctoris ad propriæ sectæ errores stabilendos. Non enim commendat S. Cyprianus precandi munus ei qui superstes fuerit, seu, ut exponit Fellus, ei cui in vivis diutius esse contigerit; sed ei qui prior præcesserit; ex quâ observatione corrumpit planè editoris hujus animadversio quam fallaci fundamento super-

hanc doctrinam deduxit virgines ac martyres invocando; ita enim concludit Cyprianus librum de Habitu virginum: « Tantum mememur tunc nostri, cum incipiet in vobis virginitas honorari » (1).

Duobus his tertii seculi scriptoribus addendus Eusebius, qui quamvis seculo quarto floruerit, loquitur tamen de sanctorum invocatione tanquam de consuetudine in Ecclesiâ receptissimâ; disserens enim de sanctorum sepulcris, lib. 15 de Præpar. Evang. c. 11, hæc habet: « Nam et eorum sepulera celebrare et preces ibi, vota que nuncupare, et beatas illorum animas venerari consuevimus: idque à nobis meritò fieri statuimus. » Et reipsa indubia extant documenta, et facta certissima II et III seculi, quæ Eusebii assertionem confirmant. In vetustissimis enim S. Ignatii M. Actis legitur quod apparuerit per quietem Ignatii nuper martyrio functus; « super orans nobis » (2). Acta martyrum Scillitanorum, qui an. 200 passi sunt, his verbis clauduntur: « Consummati sunt Christi martyres mense julio, die septimo decimo, et intercedunt pro nobis ad Dominum Jesum Christum » (3). Eadem leguntur in Actis S. Maximi, qui an. 250 martyrio coronatus est (4), et in Actis S. Theodoti, qui an. 303 martyrium

struxit. Confer. edit. Maurin. opp. ejusdem S. Cyp. in præfat., § 15. De eo verò quod subdit: « Deos qui rogat, ille facit, » superius diximus. Adversus autem interpretationem Ritigaltii in hunc ipsum locum confer Petavium, lib. 14 de Incarn. c. 10, § 2, seq.

(1) Et hunc locum eludere conatur editor Oxon., quasi S. M. loquatur de virginitate, quæ incipiat honorari cum ad confessionis decus pervenerit; cum tamen manifestum sit S. Cyprianum non solas martyres alloqui, sed omnes generatim virgines, ac proinde non martyrii sed virginitatis coronam indicare. Quare nisi recepta esset in totâ Ecclesiâ invocatio sanctorum, ut eam viguisse certissima monumenta testantur, nunquam Cypriano in mentem venisset virgines et martyres in antecessum precari et invocare, prout scitè animadvertit edit. Maurinus, l. c.

(2) Passus est S. Ignatius an. 112 æræ Christ. juxta Norisium; juxta Pagium verò, Pearsonium et Dodwellum an. 116. Confer ejusdem S. Martyris Acta apud Ruinart. op. cit.

(3) In urbe Carthagin. martyrio perfuncti sunt; eorum acta juxta Ruinartium conscripta sunt ab auctore cœvo ac teste oculato.

(4) Qui sic allocutus est proconsulem Optimum: « Gratia Christi me salvum faciet in æternum, omnium sanctorum orationibus, qui in hæc colluctatione certantes vestras superaverunt insanias, nobisque virtutum exemplâ reliquerunt. » Ibid.